

Sporočilo ob svetovnem dnevu gledališča 2024 – 27. marec

Avtor sporočila: Jon FOSSE, Norveška
norveški pisatelj in dramatik

Sporočilo ob svetovnem dnevu gledališča 2024, Jon FOSSE

Umetnost je mir

Vsak človek je edinstven, pa vendar tak kot vsi drugi. Naša vidna, zunanja podoba je drugačna od vseh drugih, seveda, vse lepo in prav, ampak tudi znotraj vsakega od nas je nekaj, kar pripada samo posamezniku – kar ta posameznik sam po sebi je. Temu lahko rečemo duh ali duša. Lahko pa se odločimo, da sploh ne potrebuje besedne označbe in ga kratko malo pustimo pri miru.

A čeprav se razlikujemo, smo si tudi enaki. Ljudje z vseh koncev sveta smo si v osnovi podobni, ne glede na to, kateri jezik govorimo, kakšne barve je naša koža in kakšne lasje.

Morda je to nekakšen paradoks: da smo si povsem enaki in scela različni hkrati. Morda je človek paradoks že sam po sebi, s tem, ko povezuje telo in dušo – v nas je oboje, najbolj zemeljski, otipljiv obstoj in nekaj, kar materialne, zemeljske omejitve presega.

Umetnost, dobra umetnost pa zmore na svoj čudežni način združiti docela edinstveno z univerzalnim. Omogoča nam, da lahko drugačno – tuje, bi lahko rekli – razumemo kot univerzalno. S tem umetnost razbija meje med jeziki, zemljepisnimi regijami, državami. Tako zbližuje ne le tisto, kar je značilno za vsakogar od nas, ampak po svoje tudi značilnosti skupin, na primer posameznih narodov.

Tega pa ne počne z enačenjem vsega in z izravnavanjem razlik, ampak prav nasprotno, s tem, da nam kaže tisto, kar je drugačno od nas, kar nam je neznano, tuje. Vsaka dobra umetnost vsebuje natančno to: nekaj neznanega, nekaj, česar ne moremo v celoti razumeti, pa hkrati vseeno nekako dojamemo. Vsebuje, recimo temu tako, skrivnost. Nekaj, kar nas osupne in potisne preko naših meja in tako ustvarja transcendenco, ki jo mora umetnost vsebovati sama po sebi in nas k njej voditi.

Ne poznam boljšega načina za zbliževanje nasprotij. Ravno obraten je od pristopa z nasilnimi konflikti, ki smo mu v svetu vse prepogosto priča, pristopa, ki se vdaja uničevalni skušnjavi izničiti vse tuje, vse edinstveno in drugačno, pogosto z uporabo najbolj okrutnih iznajdb, ki nam jih je prinesla tehnologija. Na svetu je terorizem. Je vojna. Kajti ljudje imamo tudi animalično plat, ki jo vodi nagon, da drugo, tuje, doživljamo kot grožnjo lastni eksistenci in ne kot fascinantno skrivnost.

Na tak način edinstvenost – razlike, ki jih lahko vsi vidimo – izginja in za seboj pušča kolektivno enakost, pri kateri je vse, kar je drugačno, grožnja, ki jo je treba izbrisati. Kar je od zunaj videti kot razlika, na primer vera ali politično prepričanje, postane nekaj, kar je treba poraziti in uničiti.

Vojna je bitka proti temu, kar biva globoko v nas vseh: proti edinstvenemu. In je tudi boj proti umetnosti, proti temu, kar leži globoko v vsaki umetnosti.

Govorim o umetnosti na splošno, ne posebej o gledališču ali dramatiki, in sicer zato, ker se, kakor sem rekel, vsa dobra umetnost, globoko v sebi suka okoli istega: okoli tega, da iz nečesa povsem edinstvenega in specifičnega naredi univerzalno. V umetniškem izrazu združuje čisto posebno z univerzalnim: ne odstranjuje specifičnosti, ampak jo poudarja, omogoča, da skozi jasno sijje vse, kar je tuje in neznano.

Vojna in umetnost sta nasprotji, prav kakor sta nasprotji vojna in mir – tako preprosto je. Umetnost je mir.

Iz angleščine prevedla: Barbara Skubic